

Vakgroep Restauratie

#8/2010

NIEUWS EN INFORMATIE VANUIT DE RESTAURATIEPRAKTIJK

BETROKKENHEID BIJ HET VAK

Van oorsprong zijn de meeste medewerkers van restauratiebouwbedrijven bouwkundig geschoold. De basisvaardigheden van het bouwen moeten immers beheerst worden, voordat een specialisatie zin heeft. Dat geldt voor timmerlieden en metselaars, maar ook voor bijvoorbeeld een projectleider, die vanaf kantoor het werk aanstuurt. Om diverse redenen kiezen deze medewerkers daarna voor de restauratie. De één om meer te kunnen doen met z'n vakmanschap, de ander uit interesse voor historie en weer een derde omdat werken in de restauratie zo'n appèl doet op je inventiviteit en creativiteit.

Na een gedegen opleiding onderscheidt de restaurateur zich dan door de beheersing van het vak, door de kennis van de materialen en het oog voor detail. Maar wat nagenoeg alle restaurateurs kenmerkt, is de enorme betrokkenheid bij het werk. In het hele bedrijf, van links tot rechts en van hoog tot laag, zijn de mensen meer dan gemiddeld betrokken bij de projecten, bij de monumenten en bij wat ze maken. In bouwvergaderingen valt mij dat vaak op, maar ook als we na een vergadering een ronde maken over het werk. De mannen op de steiger staan niet alleen voor

een technisch goede uitvoering, maar weten ook vaak exact aan te geven aan wat voor monument ze werken en uit welke tijd het gebouw stamt. Die betrokkenheid leidt tot gemotiveerde medewerkers en tot met aandacht en zorg gerestaureerde monumenten.

Deze 8e nieuwsbrief is een bijzondere nieuwsbrief. Op 27 maart jl. is redactielid en columnist Walter Kramer overleden. Ondanks zijn ziekte heeft hij nog volop meegewerkt aan de totstandkoming van deze nieuwsbrief. Wij hebben met respect afscheid genomen van deze toegewijde en vakkundige restauratiearchitect, die bijna 30 jaar geleden samen met enkele anderen onze vereniging heeft opgericht. Walter was nog steeds betrokken bij onze vereniging en we zijn hem dankbaar voor zijn inbreng. Elders in deze nieuwsbrief haalt onze oud-voorzitter Wim Kuipers in een kort "In Memoriam" enkele herinneringen aan hem op.

Boudewijn de Bont
Voorzitter Vakgroep Restauratie
April 2010 ■

Leermeester en leerling restaureren de NH Kerk te Boer (Friesland)

EIGENAREN ZORGEN GOED VOOR MONUMENTEN

Het was maar een klein berichtje, de melding dat 81% van de 11.500 rijksmonumenten die in 2008 door de Monumentenwacht op hun bouwkundige staat zijn geïnspecteerd, in een redelijk tot goede staat verkeert. De Monumentenwacht inspecteert 23% van de Nederlandse monumenten en het blijkt dat de abonneehouders van de Monumentenwacht ruim voldoende zorg aan hun monumentale eigendommen besteden. De aanbevelingen tot herstel van gebreken, die door de monumentenwachters worden gerapporteerd, worden in grote mate opgevolgd. Door de deskundige inspecties van de Monumentenwacht en de aanbeveling om gebreken door gespecialiseerde

vakmensen te laten herstellen, wordt continuïteit in restauratie- en herstelwerk bevorderd. Deze wisselwerking tussen eigenaren van monumenten, de Monumentenwacht en erkende restauratiebouwbedrijven is een goede zaak.

Het ministerie van OC&W is overigens nog voornemens een aanvullend onderzoek op te zetten voor de groep monumenten die niet structureel wordt geïnspecteerd door de Monumentenwacht. Ook zal er een vergelijking worden gemaakt van de bouwkundige staat van monumenten die wel, en monumenten die geen subsidie ontvangen. Het onderhoudsvraagstuk krijg daardoor meer en meer vorm.

Monumentenwachter H. de Bruin (Overijssel) in actie

Voor meer informatie; www.minocw.nl.
“Monitor inzake de staat van het gebouw erfgoed 2009”. ■

IN MEMORIAM

Op 27 maart jl. overleed restauratiearchitect en schrijver Walter Kramer. Graag wil ik in deze nieuwsbrief wat herinneringen aan hem ophalen. Hoe zou de restauratiewereld er uit hebben gezien als Walter vroeger een ander vak gekozen had?

Was er dan een vereniging van erkende restauratiebouwbedrijven opgericht? Was er een Monumentenwacht in het leven geroepen? Misschien was er dan geen Nationaal Restauratie Centrum geweest en hadden we het moeten stellen zonder een blad als Monumenten. Ik heb wel eens gedacht dat bij hem de dag uit 48 uren bestond. Maar op een vraag in die richting, antwoordde hij mij, dat hij veel met de trein reisde en daarom tijd genoeg had, ja, ja ...

Opmerkelijk was, dat een betrekkelijk klein bureau als dat van Walter, grote restauratieprojecten aankon. Mijns inziens kun je dat alleen als je over een enorme parate kennis beschikt, tijdig nadenkt over komende vraagstukken en de bereidwilligheid hebt om gebruik te maken van de kennis, die bij vaklieden op de bouwplaats aanwezig is. Opvallend is hoe mensen het hebben ervaren om een werk uit te voeren onder zijn leiding. Collega's over een restauratie waar Walter de architect was: “Ik wist niet, dat een restauratie zo'n plezierige tijd kon zijn”. Het was een voorrecht met Walter te hebben gewerkt.

Wim Kuipers
Oud-voorzitter Vakgroep Restauratie ■

Westertoren, Amsterdam

VERNIEUWDE ERB NA ÉÉN JAAR LOOPTIJD GEËVALUEERD

Enige tijd terug heeft de Vakgroep Restauratie Kiwa aangevraagd om de toetsen voor de Erkenningsregeling Restauratie Bouwbedrijf (ERB) te gaan verrichten. Kiwa -één van de meest gerenommeerde certificerende instellingen van ons land- is hiermee op 1 januari 2009 van start gegaan en maakt na één jaar de balans op. Kiwa is met bewondering sterke staaltjes van vakmanschap tegengekomen en constateert tevreden dat de kwaliteit van de restauratiebouwbedrijven hoog ligt. Uiteraard voegt de certificeerder daar wel fijntjes aan toe dat er altijd ruimte is voor verbetering!

De kwaliteitsnorm ERB is opgesteld in 1995 en alle toenmalige leden van de Vakgroep Restauratie kregen de gelegenheid hun bedrijven voor te bereiden op de nieuwe eisen. Dit waren niet alleen administratieve zaken. De ERB ziet vooral óók toe op de restauratiedeskundigheid van een bedrijf. Vanaf 1997 is het een lidmaatschaps eis van deze branchevereniging dat wordt voldaan aan de ERB-regels. Een externe auditerende instellingen bezoekt elk jaar alle restauratiebouwbedrijven. De administratie wordt bekeken én de restauratieprojecten worden bezocht. In het auditteam zit ook een restauratie-expert. Na een looptijd van ruim 10 jaar is de erkenningregeling geactualiseerd en gereed voor accreditatie.

Kiwa heeft de audits ondergebracht in haar businessunit Bouw & Infra, die wordt geleid door Paul Zwetsloot. Hij ligt desgevraagd graag toe hoe het eerste jaar ERB-auditering is verlopen. “De Kiwa-

*Leerlingbouwplaats restauratie
Kasteel Waardenburg*

medewerkers die de BRL-ERB 2009 uitvoeren, hebben ruime ervaring in de bouwsector en combineren dit, indien gewenst, met ISO 9001 en VCA. Daarnaast huurt Kiwa een 5-tal restauratiedeskundigen in zodat goed kan worden gekeken naar restauratie-ervaring en vakinhoudelijke kennis in, de monumentenzorg,” zo licht Zwetsloot toe, “we hebben een stabiel en deskundig auditteam waarmee we de komende jaren vooruit kunnen”.

“In 2009 zijn alle ERB-auditoren tweemaal bijeen geweest om het verloop van de audits door te spreken. De algemene indruk is dat de nieuwe ERB-regeling goed functioneert”, aldus Zwetsloot, “de ERB-bedrijven voldoen over het algemeen ruimschoots aan de gestelde eisen”. Als wordt gevraagd naar de aandachtspunten voor

Partner for progress

de restauratiebouwers meldt Zwetsloot; “Het uitbouwen van het aantal leerlingbouwplaatsen, het planmatig opleiden van goede vaklieden en het bijscholen van ervaren mensen is voor restauratiebedrijven van groot belang. In de drukte van alledag schiet dat er nog wel eens bij in. De ERB stelt duidelijke opleidingseisen en onze auditoren hebben het afgelopen jaar diverse bedrijven aangespoord hier meer aan te doen”.

Al met al concludeert Kiwa dat het kwaliteitsniveau van de bedrijven hoog is en dat de ERB-bedrijven ruimschoots voldoen aan de eisen, die gesteld zijn in de BRL-ERB 2009. ■

COLUMN

SCHOORSTENEN EN POSTZEGELS

Cees Nooteboom (Rode regen, 2007) beweert dat wie geen verleden heeft 'een verleden zou moeten verzinnen om er een te hebben'.

James Kennedy (Geloof in Nederland, 2008; geen familie van...) schrijft 'dat het lijkt dat Nederlanders weer naar hun eigen traditie zoeken; zoeken naar het gemeenschappelijk eigene.'

Jaarlijks bezoeken honderdduizenden mensen op de Open Monumentendagen historische bouwwerken. Hun aantal neemt alleen maar toe. Nostalgie, interesse in het culturele erfgoed of beide?

FABRIEKSSCHOORSTENEN

Het behoud van ons culturele erfgoed staat nauwelijks nog ter discussie. Behalve bij bouwwerken die hun functie hebben verloren. Bij fabrieksschoorstenen bijvoorbeeld. Een hoog bouwwerk dat rook afvoert. In de Dikke van Dale staat bij fabrieksschoorstenen simpel: 'hoge schoorsteen van een fabriek'.

Door veranderde productieprocessen zijn er uit het silhouet van stad, dorp en landschap in de afgelopen jaren heel wat verdwenen. Met name de opvallend hoge schoorstenen bij steenfabrieken langs de grote rivieren

waren kenmerkend voor het landschap. Gelukkig is daar de actieve Stichting Fabrieksschoorstenen (STIF) die na inventarisatie 131 schoorstenen voor teloorgang wil behoeden.

POSTZEGELS

Postzegels verzamelen wordt door menigeen beoefend. Interessant van die verzameldrift is dat de geschiedenis van een land op postzegels vaak afleesbaar is. Dat geldt met name voor zegels van vroegere landen van 'Achter het IJzeren Gordijn'. Zo laten veel postzegels uit de jaren vijftig, zestig en zeventig van de vorige eeuw de 'rijkdom' van het communisme zien. Afbeeldingen van stralend kijkende mensen, strijdlustige soldaten en, vooral, rokende fabrieksschoorstenen tonen de 'verworven welvaart'.

Nu associëren we fabrieksschoorstenen met CO₂-uitstoot, stank en vervuilde lucht. Toch maar bewaren, de fabrieksschoorstenen die niet meer functioneren...!?

'Het kan verkeren'..., wie zei dat ook al weer?

WEKA ■

TOREN VAN GOEDEREDE

Sommige torens langs de Noordzeekust hebben in een ver verleden vaak de functie van vuurtoren gekend. Ook bij Goedereede was dat, tussen 1833 en 1912, het geval. De 40 meter hoge toren, uitgevoerd in bak-

steen met in de hoeken en nissen lede- en gobertangersteen, was voorheen 'gekoppeld' aan een in de 19de-eeuw gesloopte parochiekerk. De toren zelf is gebouwd tussen 1467 en 1512.

De laatste restauratiebeurt duurde van 1973 tot 1978. Begin 2009 werd in opdracht van de Rijksgebouwendienst wederom een begin gemaakt met herstelwerkzaamheden. Het werk wordt uitgevoerd door Aannemersbedrijf Huurman B.V. en staat onder begeleiding van het Restauratie Advies en Begeleidingsbureau uit Den Haag.

De uit te voeren werkzaamheden betreffen het vervangen van het grootste deel van het voegwerk, het schilderen van de wijzerplaten, het herstel van glas-in-lood ramen en van de inwendige houtconstructie. De gehele toren moest daarom in de steigers worden geplaatst. Bijzonder is het carillon dat uit 37 klokken en twee luid-

klokken bestaat.

In dit verband is het leuk te vermelden dat Jan Bezuijen, timmerman/voorman bij Aannemers-

bedrijf Huurman al in 1977 aan de toren werkte en nu 32 jaar later wederom met de restauratie van deze toren bezig is. Bezuijen is tevens vanaf 1978 beiaardier van deze toren. Het restauratiewerk zal in de loop van 2010 afgerond worden. ■

WONEN IN HISTORIE

Het magazine Herenhuis organiseert op 28 mei 2010 de dag; Wonen in Historie. Eigenaren van historische woonhuizen kunnen op deze dag van alles te weten komen over restauratie, financiën, inrichting en geschiedenis. De Rijksdienst Cultureel Erfgoed en het Nationaal Restauratiefonds zijn betrokken bij de organisatie van deze dag, die plaatsvindt in het gebouw van de RCE in Amersfoort.

Voor meer informatie kijk op:
www.woneninhistorie.nl. ■

Kasteel Twickel, Delden

Colofon

April 2010

Dit is een uitgave van de Vakgroep Restauratie, de branchevereniging van erkende restauratie bouwbedrijven

Postbus 2079

3800 CB Amersfoort

Tel: 033 465 94 65

E-mail: info@vakgroeprestauratie.nl

Internet: www.vakgroeprestauratie.nl

Redactie: A. van Alphen, W. Kramer,
T. Loven en I. Stevens.

Foto's en illustraties zijn aangeleverd door: Arjen Veldt/Aannemingsbedrijf H.J. Jurriëns BV, Monumentenwacht Overijssel (H. de Bruin), W. Kramer, Robert-Jan Stokman/Vakgroep Restauratie, Aannemersbedrijf Huurman B.V., Otto Kalkhoven/Herenhuis

OVERZICHT AANGESLOTEN RESTAURATIEBEDRIJVEN

AMEIDE

- Koninklijke Woudenberg Ameide BV
0183-606600
www.koninklijkewoudenberg.nl

AMSTERDAM

- BK Bouw BV
020-5620420
www.bkbouw.nl
- Aannemingsmaatschappij De Cannenburgh BV *
020-6650303
www.cannenburgh.nl
- GF Deko BV
020-6353333
www.gfdeko.nl
- Aannemings- en bouwbedrijf Kneppers B.V.
020-6081515
www.kneppers.nl
- Schakel & Schrale BV
020-5745274
www.schakel-schrale.nl
- Aannemersbedrijf Scheurer BV
020-6930905
www.scheurer.nl
- E. Witte Bouw en Aannemersbedrijf BV *
020-6343638
www.wittebouw.nl

BELTRUM

- BV Bouwbedrijf Hoffman
0544-481531
www.bouwbedrijfhoffman.nl

BERGAMBACHT

- Den Hoed Aannemers BV
0182-351225
www.denhoed.nl

BREDA

- Bouwbedrijf Balemans BV *
076-5212901
www.balemans.nl

DELFT

- Aannemersbedrijf Huurman BV
015-2141745
www.huurmandelft.nl

DEN HAAG

- Kozel Bouw BV
070-3815111
www.kozelbouw.nl

GRONINGEN

- Jurriëns Noord BV
050-5566779
www.jurriëns.nl

HUMMELO

- Timmer- en aannemersbedrijf De Vries B.V. *
0314-381248
www.devrieshummelo.nl

INGELMUNSTER, BELGIË

- Monument Vandekerckhove
0032-51316080
www.monument.be

LEIDEN

- Bouwbedrijf Burgy BV
071-5322405
www.burgy.nl
- du Prie Bouw & Ontwikkeling BV
071-5222919
www.dupriebouw.nl

LEIDERDORP

- Bouwbedrijf Van der Meij BV
071-5219062
www.bouwbedrijfvandermeij.nl

NIEUWKUIJK

- De Bonth van Hulten Bouwonderneming BV
073-5119022
www.debonthvanhulten.nl

NIJMEGEN

- Aannemersbedrijf B.F. van Tienen BV *
024-3230060
www.bfvantiënen.bouwgarantlid.nl

OOSTBURG

- Leenhouts' Aannemings-Bedrijf BV
0117-474000
www.leenhoutssluis.nl

ROERMOND

- Loven Aannemingsbedrijf BV
0475-333367
www.tomloven.nl

ROSMALEN

- Heijmans Beton- en Waterbouw - Restauratiewerken
073-5436600
www.heijmansrestauratiewerken.nl

SCHAIJK

- Van Dinther Bouwbedrijf BV
0486-461851
www.bouwbedrijfvandinther.nl

SITTARD

- Laudy Bouw & Ontwikkeling BV
046-4516933
www.laudybouw.nl

SOEST

- Bouw- en Restauratiebedrijf Van de Burgt & Strooij BV
035-6035972
www.vandeburgtstroom.nl

UTRECHT

- Aannemingsbedrijf H.J. Jurriëns BV
030-2412912
www.jurriëns.nl

VEGHEL

- Bouwbedrijf L. van de Ven BV
0413-366933
www.bouwbedrijfvandeven.nl

VELSERBROEK

- Aannemingsbedrijf Holleman & Zonen Santpoort BV
023-5385454
www.hollemansantpoort.nl

VUGHT

- Aannemingsbedrijf Nico de Bont BV
073-5189480
www.nicodebont.nl

WARMENHUIZEN

- Pronk Bouw BV
0226-391374
www.pronkbouw.nl

WARNS

- Agricola-Bouw '75
0514-681413
www.agricolabouw75.nl

WINTERSWIJK

- Restauratiebedrijf Ten Haken
0543-563202
www.tenhaken.nl

WONDELGEM, BELGIË

- Denys N.V.
0032-92540111
www.denys.com